

Výsledky rozvoje čtenářských a matematických dovedností v základním vzdělávání

Část žáků České republiky se účastní opakovaně mezinárodních šetření PISA, TIMSS a PIRLS. ČŠI spolupracuje s ÚIV při zajišťování těchto šetření, ale pro účely inspekčního hodnocení nemá k dispozici celkové školní výsledky z těchto šetření. Lze tedy jen omezeně sledovat, jaké podstatné vlivy se projevují ve vztahu k dalším hodnoceným charakteristikám, a jaké jsou efekty účasti škol v mezinárodním testování. V inspekčním hodnocení je využito výsledků mezinárodních hodnocení a kritéria i ukazatele podpory jsou cílené na ty oblasti, ve kterých žáci dosáhli špatných výsledků. Programový tematický cyklus ČŠI umožnil i srovnání některých výsledků hodnocení podpory obou funkčních gramotností v základním vzdělávání po třech letech. V uplynulém školním roce se zaměřila inspekce podrobněji na sledování podpory rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti ve 3. ročnících základních škol.

Hodnocení rozvoje čtenářské gramotnosti v základním vzdělávání

Výsledky mezinárodních výzkumů jasně dokazují, že čtenářská zdatnost má přímou vazbu na učení: žáci, kteří ve třetí třídě nejsou kompetentními čtenáři na dané úrovni, už nikdy nedohoní své spolužáky ve výsledcích učení. (Resnick, L. B., Hampton, S.: Reading and Writing Grade by Grade. The New Standards. University of Pittsburgh and The National Center on Education and the Economy. 2009). Také v pozdějším věku má čtenářská gramotnost rozhodující vliv na kvalitu učení.

Čtenářská gramotnost je pro české školy relativně novým pojmem. Koncepční záměr inspekčního hodnocení je zpracován podle Doporučení Evropského Parlamentu a rady o klíčových schopnostech pro celoživotní vzdělávání (KOM(2005)548)³ a podle metodiky mezinárodního šetření OECD v projektu PISA, kde „čtenářská gramotnost představuje schopnost jedince porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určených cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života lidského společenství“.

V základních školách se potvrdilo, že tento pojem je vykládán velmi různorodě a stejně rozmanitá je praxe škol i kvalita výuky. Školám mnohdy unikají současné poznatky o čtenářské gramotnosti a o možnostech jejího rozvoje. RVP dává jen omezená vodítka k tomu, jakých cílů by školy měly v oblasti čtenářské gramotnosti dosahovat. Cíle jsou formulovány buď příliš detailně a současně fragmentárně, nebo naopak jen velmi neurčitě, obecně, málo školám pomáhají.

Některé školy se pokoušejí formulovat i plány nebo strategie pro rozvoj ČG (je to kolem 60 % základních škol, které o sobě tvrdí, že mají strategii pro rozvíjení ČG). Je ovšem těžké formulovat strategickou cestu k dosažení cílů, když cíl sám není zcela jasný: školy nevědí, co přesně a na jaké úrovni by měl zvládnout absolvent jejich stupně vzdělávání, ani jaké postupné cíle vedou k cíli výstupnímu.

Vedení škol a samotní učitelé zjevně čtenářskou gramotnost považují za důležitou a snaží se do tématu odpovědně proniknout (plány na účast v akcích a projektech zaměřených na ČG) a v rámci svých sil pomáhat dětem, aby se staly čtenářsky gramotnými. Subjektivní výpovědi učitelů a vedení školy se však v některých případech rozcházejí s pozorováními toho, co se opravdu ve škole děje, a to zřejmě právě proto, že respondenti nerozumějí do hloubky pojmu

³ Schopnosti jsou zde definovány jako kombinace znalostí, dovedností a postojů odpovídajících určitému kontextu. Klíčovými schopnostmi jsou schopnosti, jež všichni potřebují ke svému osobnímu naplnění a rozvoji, aktivnímu občanství, sociálnímu začlenění a pro pracovní život. Během počátečního vzdělávání a odborné přípravy by si měli mladí lidé osvojit klíčové schopnosti na takové úrovni, aby byli připraveni na dospělost, a tyto schopnosti by si měli dále rozvíjet, zachovávat a aktualizovat v rámci celoživotního vzdělávání.